

Čang Ťüan-fen 張娟芬 (Tchaj-wan)

Kriminoložka a předsedkyně Tchajwanské aliance za zrušení trestu smrti Čang Ťüan-fen (Chang Chuan-Fen) je významnou osobností věnující se právním reformám a lidským právům na Tchaj-wanu. Píše non-fiction a bojuje se zrušení trestu smrti a vyšetřování nespravedlivých odsouzení. V počátcích kariéry byla Čang Ťüan-fen zapojena do ženského hnutí a LGBTQ+ studií a kriticky zkoumala historii útlaču lesbických žen v heteronormativní a patriarchální společnosti. Prostřednictvím rozsáhlé terénní práce a rozhovorů zdokumentovala rozmanité milostné příběhy i životní zkušenosti tchajwanských lesbických žen a významně tak přispěla k otevření LGBTQ+ otázek na Tchaj-wanu. Ve svých pracích osvětluje často přehlížené sociální problémy a svou důraznou obhajobou i prostřednictvím působivého vyprávění vyzývá a inspiruje ke změně.

Chuligán Wang Sin-fu

úryvek románu, překlad: Veronika Zettl

Nebe bylo tak blankytné, že stačilo zvednout hlavu k obloze a člověk propadl iluzi, že je jaro v plné síle, nejhezčí období roku. Ale byla ukrutná zima. I na sluníčku ukazoval teploměr pouhých osm stupňů a po setmění teplota prudce klesla pod bod mrazu. Všichni se třásli zimou, ale znavení prací přesto usnuli.

Ráno vstali z postele a než si vůbec mohli opláchnout tvář a vyčistit zuby, museli odlámat kousky ledu z přimrzlých zubních kartáček. Psala se zima tisícího devítistého sedmdesátého prvního roku a prostovlasý Wang Sin-fu s krumpáčem v ruce se chystal prokopávat Středním pohořím.

V roce 1968 se vláda rozhodla vybudovat v jižní části ostrova východozápadní silnici, která vedla z Jü-ťingu u Tchaj-nanu na západě ostrova až k východnímu pobřeží u Tchaj-tungu. V padesátých letech byl postaven prostřední úsek, v šedesátých letech navázal úsek severní a pak už zbývalo jen vybudovat úsek jižní. Takoví už jsou lidé: s jídlem roste chuť a čím víc jim dáš, tím víc budou chtít. Jižní úsek se od ostatních lišil v tom, že už bylo možné používat výkonné stroje, tedy kompresory a sbíječky, takže nebylo nutné spoléhat se výhradně na lidské síly – kromě horských průsmyků.

Tam nahoře, v nadmořské výšce téměř tři tisíc metrů, byl terén neprostupný, nebezpečný a připomínal nedobytnou pevnost. Těžké stroje se tam nedostaly, a proto bylo potřeba mužů, kteří se nebojí pohlédnout smrti do tváře.

Prostřední a severní úsek zastřešovala „Rada pro záležitosti veteránů“ a hlavní pracovní sílu představovali vysloužilci, kteří v roce 1949 přišli s armádou na Tchaj-wan. Zpočátku to byli jen odvedenci, které ani nenapadlo, že jakmile se přeplaví na ostrov, o kterém dosud neslyšeli, navždy ztratí naději na návrat domů. Neměli se na koho obrátit. Do tchajwanské společnosti ani trochu nezapadali, takže byli odkázáni prakticky jen na „Radu“.

Francouzský spisovatel Pierre Lemaître napsal černým humorem oplývající román *Na shledanou tam nahoře*, situovaný do kulí první světové války, v němž poukázal na to, že

nejobávanější ve válce nejsou nepřátelé, nýbrž velitelé, kteří pro své ambice a soukromé zájmy ženou pěšáky na smrt.

Zlomyslná náhoda tomu chtěla, že to byl i případ veteránů připluvších na Tchaj-wan. Sice nebojovali s živým nepřítelem, ale v cestě jim stála mrtvá skála na trase budoucí silnice. Primitivní pracovní postupy si vyžádaly mnoho obětí; duše více než dvou stovek vojáků dodnes tiše odpočívají ve Svatyni Věčného jara.

Co se týče jižního úseku, úřady se rozhodly poslat na pomoc posily z nápravního pracovního tábora, kam zavírali „chuligány“. Třetí tábor z ostrova Malé Rjúkjú dodal přes dvě stovky mužů, aby prorazili cestu jižního úseku. Jedním z nich byl i Wang Sin-fu, před mnoha a mnoha lety obyčejné spokojené dítě z ťia-nanské nížiny prozářené sluncem, který se nevysvětlitelným zásahem osudu ocitl v mrazivých velehorách.

Sice byli vybaveni pracovním náradím, ochranné prostředky však postrádali. Stejně jako výše zmínění veteráni se také ocitli ve válce, kde nejobávanější nebyli jejich nepřátelé, nýbrž velitelé.

Vedle vytyčené trasy nejprve proklestili cestičku, která byla v těch neprobádaných a nebezpečných horách jediným přístupem. Její západní i východní konec hlídali dozorcí, nahoře se tyčily mohutné horské stěny a pod nimi bezedná propast. V zimě vše živé pokrývala vrstva námrazy, jen občas rozzářilo oblohu zlaté světlo – to když pálili obětní papírové peníze.

V horách naráželi na tuhý odpor. Nosili s sebou najednou deset až dvacet krabic dynamitu a když do skalních vrstev uložili rozbušky a odpálili je, někdy skála ustoupila, jindy za to sami zaplatili vlastním životem. Buď je zasypaly padající kameny, nebo se jim svezla půda pod nohama, v každém případě to byl nerozhodný souboj. Vždyť to nakonec byli sami lidé, kteří zdálky přišli, aby hory pokořili. Svá tichá přání vyjadřovali obětováním papírových peněz, jejichž hořící zbytky poté tančily ve vzduchu.

A tak tomu bylo každý den. Každý den někdo zemřel a každý den se pálily obětiny.

Přeživší tedy nejen klestili cestu vpřed, ale také museli pomáhat odnášet mrtvá těla. Když toho dne mladý Wang Sin-fu odnášel na rukou svého blízkého přítele Chuang Fu-laje, pomyslel si: „Jestli to takhle půjde dál, kdy asi přijdu na řadu já?“ Hned jak se vrátil ke své skupině, dal si znamení s dalšími dvěma kolegy, sbalili si nejnnutnější věci, trochu soli a pár sirek a práskli do bot.

Rozhodli se, že půjdou východním směrem, aby se vyhnuli Ťia-sienu, kde se nacházel prapor Li-sing, zodpovědný za udržování veřejného pořádku a plnění významných bezpečnostních úkolů a základna pro výcvik kadetů námořní pěchoty. Kdyby na ně narazili, zemřeli by ještě krutější smrtí. Celou cestu všichni tři traverzovali podél údolí řeky a vyhýbali se stezkám, aby nepadli do zajetí, a takto dorazili až k visutému mostu Nebeského draka.

Uzoučký most se kýval ze strany na stranu. Jeden z trojice se opatrně vydal vpřed. Na konci mostu se však skrývali muži z nápravního tábora, kteří ho hned po překonání údolí zajali. Zbýlá dvojice se rychle otočila a prchala jako o život.

Celkem osm dní a sedm nocí byli jako na jehlách, než bezpečně dorazili do Tchaj-tungu. Wang Sin-fu se rozloučil se svým druhem, zastavil si nákladní auto a stopem se vrátil až do Ťia-i. Jedna věc byla jistá, sůl a sirky jim v horách byly úplně k ničemu.

Vrátil se do Ťia-i? Přesně tak, vrátil se do Ťia-i. Opičí král Sun Wu-kung uměl nabývat dvaasedmdesáti podob, ale Wang Sin-fu ani jedné. Byl to prostě jenom devatenáctiletý chlapec. Řekl si: „Jen aby mě nezavřeli, to je hlavní. Ale kam jinam se vydat než domů?“

Přibližně v téže době žil také v Americe mladý notorický útěkář jménem Frank, jehož příběh byl později zfilmován ve snímku *Chyť mě, když to dokážeš*. V šestnácti letech se sám vydal do světa, začal šikovně padělat šeky, různě švindloval, zkrátka to byl takový vynalézavý podvodníček. S policií si rozehrál hru na kočku a na myš, až ho nakonec zatkl a americké justici předhodil nesmiřitelný agent Carl.

Než letadlo se zadrženým přistálo na ranveji, Frank se dozvěděl, že mu zemřel otec. Zavřel se na toaletě, ronil slzy a nevycházel ven. Kdo by si pomyslel, že se mezitím ze záchodu provrtá až do zavazadlového prostoru letadla. Agent FBI jen bezmocně zíral, jak pachatel utíká po široké ranveji a mizí v dáli.

Ale ať se Frank po ztrátě otce uchýlil kamkoli, Carl to vždycky dokázal předpovědět. Zatímco se policejní auta s majáky řítily k útulně vybavenému domu, Frank přes okno tajně pozoroval svou matku, která po rozvodu s otcem už žila svůj život jinde. Vypadala tak šťastně. Frank byl dost chytrý na to, aby si uvědomil, že to Carla napadne a že cenou za jediný pohled na matku bude jeho těžce vydaná svoboda, o kterou znovu přijde. Přesto se tam musel vydat.

Snad i Wang Sin-fu si byl vědom této ceny. Přesto se tam musel vydat.

Jak se říká: starého psa novým kouskům nenaučíš. Wang Sin-fu stejně jako předtím dělal u nádraží v Ťia-i taxikáře. Neuplynuly ani dva měsíce a přišla si pro něj policie. Záznam v jeho trestním rejstříku zněl: útěk z nápravního tábora.

Poté, co si odseděl svůj trest, se vrátil do nápravního tábora a byl převelen na práci v lomu. Každé ráno je přivezli vojenským nákladákem na místo, kde každý nafasoval sekáč, koště, proutěný košík a balvan o objemu pěti metrů krychlových. Do setmění museli kámen rozsekat na kousíčky. Každý den dalších pět metrů krychlových. Štěrka se pak odvážel na prodej a oni byli jen levnou pracovní silou.

V tu chvíli Wang Sin-fu znovu začal přemýšlet o útěku. Tentokrát byli čtyři. Nákladák jezdíval podél řeky a potom pokračoval přes konopné pole; rostliny tam dosahovaly výšky dospělého člověka – zkrátka ideální místo k tomu se vypařit. Ostraha čítala pět až sedm puškami ozbrojených mužů.

Wang Sin-fu se s ostatními shodl, že tam, kde ženy na břehu perou prádlo, se utéct nedá, protože by byli přímo na ráně. Teprve až když v okolí nikdo nebude, seskočí čtveřice z auta a rozprchne se do všech stran. Určitě se bude střílet.

„Nebudou střílet do země, ale budou mířit přímo na hlavu. Náš život je jim ukradený!“ Když si na to po čtyřiceti letech vzpomene, z tónu jeho hlasu je cítit smutek.

Ale kam utéct? Přece do rodné ulice Rovnosti v Ťia-i. Pokaždé se vrátil domů, kde už měl pověst „chuligána“. Ale jakýpak „útěk“, když mimo domov vlastně ani neměl kam jít?

Tentokrát si pro něj přišli domů po dvou měsících. „Jé, tebe taky dostali?“ Kompletní čtveřice se znovu shledala ve sboru. Nikomu se nic nestalo.

Zanedlouho Wang Sin-fua převelili na Orchidejový ostrov. Odtud se totiž nedalo utéct. Když pro něj matka s A-jü přijela naposledy, bylo to kolem roku 1977, tedy asi šest sedm let poté, co ho za „noční potulku“ poslali na Malé Rjúkjú. S matkou ale nezůstal příliš dlouho, povolali ho totiž do armády.

Ve službě utekl Wang Sin-fu potřetí, aby mohl svou nemocí zesláblou matku navštívit.

Krutost doby spočívala v tom, že nová éra nehodlala napravit nespravedlnosti doby minulé, ale měla sklony v nich pokračovat. Těžko říci, kdy se s tím Wang Sin-fu začal smířovat. Usmívá se a snaží se na to příliš nemyslet.

Jakou barvu asi míval jeho vybledlý a obnošený vězeňský oděv? Mohl to být vlastně jakýkoli odstín. Jediné, čím mohl ozdobit své tělo, byly buddhistické modlitební korálky. Ani on sám se už za toho mladého chlapce nepostavil, jeho mladický vzdor a nespoutanost zůstaly pohřbeny na jižním úseku hluboko v horách.

Téměř jako sedmdesátiletý už nenosí havajské košile, nemůže si nechávat narůst dlouhé vlasy a už vůbec se nemůže toulat po nocích. Kdo by si navíc pomyslel, že tyto způsoby dříve představovaly záminku pro dlouhodobý dohled?

Všechno bylo špatně. V té špatné době nemohlo být správně vůbec nic.

Francouzský režisér nové vlny François Truffaut natočil autobiografický snímek *Nikdo mne nemá rád*. Hlavní hrdina, dvanáctiletý mladík Antoine, trochu zlobil ve škole, což by samo o sobě nebylo až tak hrozné. Jenže sladké dospívání po malých krůčcích získávalo hořkou pachutí. Oba rodiče od něj nakonec dali ruce pryč, že je nezvladatelný, a on skončil v polepšovně.

Antoina rodiče opustili. Postavili ho jako vězně ke zdi se stupnicí pro měření výšky a zvenčí se k němu natáhly hrubé ruce, které se jako chobotnice přisály k jeho tváři a otočily mu hlavu na bok, zatímco fotograf pořizoval snímky. Potom ho znovu hrubě zatáhly za paže a sejmuly mu otisky prstů.

Kdykoli měl Antoine příležitost, z polepšovny utekl. Byl menšího vzrůstu, takže se hbitě protáhl dírou v drátěném plotě a vychovatelé neměli šanci ho dohonit. Utíkej! Přecupital po

kamenech, protáhl se kolem dopravní značky, za sebou nechal nejprve ten drátěný plot, potom lesík, který přechází v obytnou čtvrť, přelezl cihlovou zeď a narazil na kravku, která se pásla pod prádlem sušícím se na sluníčku. Tak se dostal až k pustému pobřeží, kde písek pomalu zavíval lidské stopy.

Konečně byl volný. Zničehonic se otočil a zadíval se přímo do kamery, jako by chtěl říci: „Co mě sleduješ?“ Obraz se zastavil a film skončil.

Sám Truffaut se také ocitl v polepšovně, jenže později narazil na filmového kritika Andrého Bazina a objevil svou vášeň k filmům i svůj talent, což mu navždy změnilo život. Tomu se říká inspirace. Antoine byl ve filmu zastaven v okamžiku, kdy ještě nebylo jasné, zda dopadne dobře, či špatně, zda přežije, či nepřežije a zda se mu podaří utéct, nebo bude zadržen. Tomu se říká umění.

Snímek *Nikdo mne nemá rád* byl natočen v roce 1959, Antoine byl tedy o čtyři roky starší než Wang Sin-fu. Kdyby byl Antoine zařazen do tchajwanských sborů odborného výcviku, „zapráhli by do lopoty jeho svaly i kosti a potrápili by jeho nitro i vůli“? V kolika letech by dospěl do kritického bodu, kdy by přijal nálepku od vnějšího světa, vypil by do dna pohár hořkosti, který mu naplnil sám osud, a přestal vzdorovat?

A co kdyby Wang Sin-fua také na útěku zastavili jako políčko filmu, ať už se solí a sirkami v horách, nebo když se plazil ve vysokém konopném poli a čekal, až utichne střelba...?